

PROFESOR STEFAN NIEZNAKOWSKI (1933–2018)

DARIUSZ CHEMPEREK*

Urodzony w Małogoszczu, studia polonistyczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ukończył w roku 1955, siedem lat później uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Warszawskim, w roku 1984 – doktora habilitowanego na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, w 1991 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, zaś w 1997 – profesora zwyczajnego.

W latach 1955–1967 był asystentem i adiunktem na KUL, następnie w latach 1968–1973 pełnił obowiązki redaktora w Pracowni Staropolskiej Instytutu Wydawniczego PAX, zaś w latach 1980–1988 był redaktorem naczelnym serii „Silva Medii et Recentioris Aevi”. Od roku 1974 był związany zawodowo z Instytutem Filologii Polskiej UMCS, gdzie pełnił m.in. funkcje Kierownika Zakładu Literatury Staropolskiej (1985–2003), Dyrektora Instytutu (1990–1996). W 2003 roku przyjął status profesora emerytowanego.

Na dorobek naukowy i popularnonaukowy Stefana Nieznanskiewskiego składa się ponad 300 pozycji. Położył wielkie zasługi zwłaszcza dla badania literatury barokowej. Już w roku 1955 opublikował na łamach „Tygodnika Powszechnego” studium o poezji Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, zaś dziesięć lat później wyszła drukiem Jego dysertacja doktorska *O poezji Kaspra Misakowskiego. Studium o kształtowaniu się baroku w poezji polskiej* (Lublin 1965, Towarzystwo Naukowe KUL). Pierwsza w powojennej Polsce monografia poety barokowego zapoczątkowała naukową rehabilitację literatury tej epoki. I choć sławę zdobyła wydana dwa lata później monografia poezji Mikołaja Sępa Szarzyńskiego pióra Jana Błońskiego – bo też i klasa poetycka twórcy *Rytmów albo Wierszy polskich* jest wyższa niż Miaskowskiego – to konstatacje badawcze Nieznankow-

* Dariusz Chemperek – prof. dr hab., UMCS.

skiego wytrzymały próbę czasu, a poczynione przez niego ustalenia biograficzne zostały wykorzystane przez autorkę edycji krytycznej poety trzy dekady później (K. Miaskowski, *Zbiór rytmów*, wydała A. Nowicka-Jeżowa, Warszawa 1995, Instytut Badań Literackich). Nie straciły na aktualności także Jego inne studia poświęcone poezji baroku. Zwłaszcza rozprawy o literackim obrazie Matki Boskiej w poezji tej epoki, epice historycznej i poezji politycznej XVII wieku (opublikowane m.in. w zbiorze *O artyzmie poezji staropolskiej*, Lublin 1983, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) stanowią kanon literatury przedmiotowej dla badaczy tych zagadnień.

Mistrz krótkich form pozostawił po sobie wiele haseł opublikowanych w takich kompendiach jak *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 1–2, red. J. Krzyżanowski, Cz. Hernas, Warszawa 1984, *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – renesans – barok*, red. T. Michałowska, przy udziale B. Otwinowskiej, E. Sarnowskiej-Temeriusz, Wrocław 1990, 1998, *Encyklopedia katolicka* (dwa pierwsze tomy, z lat 1973 i 1976). Hasła encyklopedyczne i słownikowe opracowane przez Nieznanowskiego dotyczą postaci i form gatunkowych z całej staropolszczyzny (m.in. „anagram”, „epos”, „kolęda”, „kancjonał”, „pastorałka”, „planctus”, „poezja polityczna”, „waleta”), choć najczęstsze są te, w których treści dominuje komponent barokowy. Warto przy tej sposobności nadmienić, że Profesor był odkrywcą gatunku walety (*Staropolska elegia pożegnalna*, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN” 1967, z. 2), charakterystyczne, że jedyna Jego praca poświęcona liryce Jana Kochanowskiego dotyczy właśnie pieśni pożegnalnej („*Pani wszechpiękniejsza*”. *Uwagi o pieśni VII „Ksiąg pierwszych*”, w: *Jan Kochanowski. Interpretacje*, red. J. Błóński, Kraków 1989).

Datująca się od lat 60. współpraca Nieznanowskiego z Juliuszem Nowakiem-Dłużewskim zaowocowała dwoma ważnymi edycjami. Pierwsza to wydany wraz z nim i Zespołem w roku 1966 w Instytucie Wydawniczym PAX tom *Kolędy polskie. Średniowiecze i wiek XVI* – niezastąpiony do naszych czasów, zaopatrzone w komentarze muzykologiczne i bogaty materiał ikonograficzny. Druga to pośmiertna edycja szóstego tomu serii „Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce” Nowaka-Dłużewskiego zatytułowana *Dwaj królowie rodacy*, adres bibliograficzny dopełnia informacja: „z rękopisu wydał, opracował i posłowiem opatrzył Stefan Nieznanowski”. Praca nad edycją trwała długo – Nowak odszedł w 1972 roku, a rzecz wyszła drukiem osiem lat później – ale też, jak zapewniał mnie Profesor, zmarły pozostawił po sobie brulion, w dodatku zapisany bardzo niewyraźnie, więc wiele trudnych do odczytania informacji trzeba było weryfikować, de facto – niekiedy pisać całe akapity od nowa.

Jako dydaktyk był postacią charyzmatyczną, budzącą skrajne uczucia studentów. Prowadzone przez Profesora wykłady i egzaminy stały się legendą dla wielu pokoleń polonistów UMCS, podobnie jak pierwsza w Polsce zorganizowana przez niego studencka sesja naukowa poświęcona barokowi: „Barok. Analogie

– opozycje” (1977, materiały zostały wydane w 1979 roku). Znajdował czas na wycieczki, czy raczej wyprawy naukowe z młodzieżą studencką do bibliotek czy archiwów Lubelszczyzny. W uznaniu zasług na polu dydaktycznym otrzymał od studentów ogólnopolską nagrodę „Homo Didacticus” (1977), którą cenił najbardziej ze wszystkich wyróżnień i odznaczeń. Jako wychowawca młodej kadry naukowej był m.in. promotorem 12 rozpraw doktorskich. Charakterystyczną częścią dorobku edukacyjnego i popularyzatorskiego Profesora jest Jego uczestnictwo w ponad stu audycjach radiowych o kulturze dawnej nagranych w Radiu Lublin oraz I i II programie Polskiego Radia. Przewodniczył Komitetowi Okręgowemu Olimpiady Literatury i Języka Polskiego w Lublinie (1984–1990) oraz bardzo aktywnie sprawował funkcję Prezesa Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w oddziale lubelskim (1990–2002). W roku 2016 Nieznanowski otrzymał honorowe członkostwo Towarzystwa – najwyższe wyróżnienie przyznawane przez tę organizację.

26 czerwca 2018 roku odszedł od nas uczoney, popularyzator kultury staropolskiej, wychowawca pokoleń polonistów, człowiek, który symbolicznie łączył dwa najstarsze lubelskie uniwersytety. Żegnamy Profesora słowami z poematu Jana Kochanowskiego:

Człowiek na świecie mieszka jako wywołany,
A nie ma tu na ziemi żadnej pewnej ściany;
W niebie jego ojczyzna; szczęśliwy to będzie,
Kto tam po tym pielgrzymstwie kiedykolwiek siędzie.